

Inomkyrklig kontinuitet?

Under hösten 2014 ifrågasatte representanter för den romersk-katolska kyrkan i Sverige om det är möjligt att hävda en föreliggande kontinuitet mellan medeltidens kyrka i Sverige och dagens Svenska kyrka. Responsen från svenskkyrkligt håll var minst sagt klen. Denna tidning liksom några enskilda debattörer försökte problematisera påståendet, men från Svenska kyrkans ledning var det tyst. Betyder frågan så lite?

Frågan om kontinuitet och diskontinuitet är viktig, men mycket mer komplicerad och mångfacetterad än vad de romerska debattörerna förmådde uttrycka, begränsade som de är av det egna samfundets kyrkorätt, vars yttersta syfte ju är att hävda denna kyrkas överhöghet. Ett resonemang som utgår från denna kyrkorätt kan därför uppenbart inte bli något annat än ett cirkelresonemang.

Frågan om kontinuitet är naturligtvis värd att ta på allvar. Men för att det ska bli intressant måste vi lämna det perspektiv som utgår från vad Rom anser, och i stället reflektera över hur Svenska kyrkan själv förhåller sig till arvet. Uppenbart gör dagens kyrkliga ledarskap anspråk på en kontinuitet, vilket framgår av exempelvis 2014 års jubileer: 1 000-årsfirandet av Skara stift och 850-årsfirandet av Uppsala ärkebiskopssäte. Men var i dessa festligheter finns argumenten för en kontinuitet mellan Stefan – eller Laurentius Petri – och Antje, och på vilket sätt manifesterar man den?

Från att ha varit en tämligen isolerad lokalkyrka tog Svenska kyrkan under 1900-talets första decennier steget ut i det internationella sammanhanget. Inte minst skedde det genom Nathan Söderblom – också han föremål för jubileum under 2014; i år är det 100 år sedan han tillträdde som ärkebiskop. Med Söderblom blev Svenska kyrkan en ekumenisk aktör, och grunden för denna roll låg de facto i anspråken på kontinuitet, inte minst den apostoliska successionen beträffande biskoparna. Med hjälp av denna etablerades gemenskap med andra kyrkor, och genom Söderbloms vinningar kunde ytterligare kyrkor föras in i en gemenskap som enligt Söderblom manifesterade en evangelisk katolicitet.

Också för högkyrkligheten blev tanken på kontinuitet avgörande. När ungkyrkligheten stannade vid kärleken till den lokala kyrkan, upptäckte högkyrkligheten den världsvida kyrkan och det allmänkyrkliga arvet, vars rika förekomst i Svenska kyrkan gjorde henne intressant. Samtidigt kunde mycket mer göras, och det högkyrkliga restaureringsarbetet handlade i allt väsentligt om att den kyrka som i sig själv, till arv och identitet, var katolsk, till det yttre också skulle framträda så. Även högkyrkligheten betonade och värnade om ämbetet, inte minst vinningssuccessionen.

1900-talets utveckling visar dock, liksom den stora inomkyrkliga striden om ämbetet, att Söderbloms projekt, om än välmenande, var en teologisk kuliss. Talet om kontinuitet sträckte sig inte längre än till läpparnas bekännelse, och när projektet prövades utifrån krav på innehåll, då föll det samman.

2017 firar en liten del av kyrkan ett nytt jubileum, reformationsjubileet. När Svenska kyrkan gör sig redo att fira Martin Luther och reformationen, då skaver det återigen betänkligt, för vad är det man firar, och på vilket sätt relaterar man till luthersk teologi? Den teologi som idag styr i Svenska kyrkan har bevisligen föga gemensamt med den som reformatorerna hävdade. Dagens svenskkyrkliga förståelse av »reformatorisk teologi» är i själva verket en nykonstruktion, en teologisk modell vars syfte är att motivera det som är nytt för dagen, inte att förvalta och hävda kyrkans gamla tro. Den befängda huvudtes som nu drivs och har gjorts till reformationens kärnvärde är att kyrkan i varje tid ska omvandlas, men reformatorernas ambition var ju tvärtom att återföra henne till ursprunget – det är vad ordet *reformatio* betyder.

Det föreligger en väsentlig skillnad mellan reformatorisk teologi sådan den framträder under reformations skeendet och den protestantism som konstruerades omkring sekelskiftet 1800, och då som en antites till det katolska. Protestantismens sätt att förstå kyrka och teologi, som idag regerar Svenska kyrkans ledarskap, utgör naturligtvis ett brott med allmänkyrklig tro, men också med den reformatoriska teologi som man säger sig driva. Varför inte vara ärlig och erkänna detta?

Under 1900-talet kom alltså biskopsämbetet, inte minst »successionen» att bli framträdande, och stort fokus lades på den, som man menade, bevarade vigningssuccessionen. Internationellt blev den betydelsefull inom ekumeniken. Även om kyrkoledningen hela tiden menade att den i sig inte var nödvändig, kom den för högkyrkligheten att – kanske lite lättvindigt – garantera förekomsten av ett »rätt» ämbete. I allt detta glömde man bort lärosuccessionen, som inte kan skiljas från vigningssuccessionen, om den senare ska ha något egentligt värde. Utan bevarad lärosuccession, att den som överlämnar och den som tar emot ämbetet lär rätt, går det inte att hävda en kontinuitet.

Det är inte helt osannolikt att dagens svenskkyrkliga biskopar var för sig i hygglig utsträckning delar apostolisk tro, men det är också uppenbart att några står längre från den och driver allvarliga heresier. Vad stiftscheferna tror privat är dock ganska ointressant. Det avgörande är vad de hävdar som ämbetsinnehavare – offentligt, enskilt och i grupp. Här gäller principen att den som tiger samtycker. När en biskops grova heresier står oemotsagda av övriga, då är den heresin allas.

Kanske var 1900-talets svenskkyrkliga vurm för biskopsämbetet ett uttryck för en tidigare brist, ett sätt att kompensera det faktum att det under långa tider knappast varit biskoparna som burit kyrkan och tron. Många gjorde till och med sitt bästa för att i kraft av »bättre vetande» förändra och rasera den – som nu, alltså. Det var istället i andra, mindre högt belägna delar av kyrkan som tron bevarades, traderades och levdes.

Vår situation är alltså inte ny. Trots att ledning och ledarskap markerar ett tydligt kontinuitetsbrott, och därför gör sig själva ointressanta, finns det sammanhang, bland grupper och enskilda, där Svenska kyrkan framträder i enlighet med sitt arv och sin identitet. Situationen är alltifrån enkel eller lyckosam, men kontinuitet och diskontinuitet är heller inte en enkel fråga om av eller på; det finns gråzoner – som inte kan bestå hur länge som helst.

Med detta nummer presenteras en ny årgång av *Svensk Pastoraltidskrift*. Tidningen vill fortsatt arbeta i kontinuitet med hela kyrkans tro, »vad som trots överallt, alltid och av alla», och den vill ifrågasätta och avslöja när man för Svenska kyrkan allt längre bort från denna tro. Det arbetet har kanske aldrig varit viktigare än idag.